

לעילוי נשמת

מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ
הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

מכור לי באלו

לדעת רב הונא, מי שאחז מעות בידו, ואמר לחבירו, מכור לי חפץ שלך באלו שבידי, ולא הקפיד לשאול כמה הם, וקבלם מיד הלוקח, קנה הלוקח את החפץ במעות הללו, ואין אחד מהם יכול לחזור בו מהקניין.

והסתפק רב אשי בטעמו של דבר, האם לדעת רב הונא מטבע נעשה חליפין, וחל הקניין מדין קניין חליפין, או שלדעת רב הונא מטבע אינו נעשה חליפין, וחל הקניין מדין קניין כסף, וכדעת רבי יוחנן, שמדין תורה מעות קונות, וחכמים הם שתקנו שלא יקנו המעות אלא משיכת המטלטלים, ובדבר שאינו שכיח, כגון זה שאינו מקפיד על המעות, לא תקנו שלא יקנו המעות.

ומר הונא בריה דרב נחמן לא הסתפק בדבר, ואמר שבוודאי חל הקניין מדין קניין כסף, כי ברור לו שלדעת רב הונא אין מטבע נעשה חליפין.

ולעניין אונאה [כשאיך המעות שווים כמו החפץ], לדעת רבה, מאחר שהזכיר לשון מכר, יש כאן דין אונאה, ולדעת רב אבא, מאחר שלא הקפיד על סכום המעות, אין כאן דין אונאה.

חליפין ומקפיד עליהם

רב אדא בר אהבה רצה לומר, שקניין חליפין אינו מועיל, אם המושך מקפיד שיהיה הדבר שווה סכום מסוים, כי בכך יש לאותו דבר דין מעות, ומעות אינן קונות.

אולם רבא דחה את דבריו, ואמר, שקניין חליפין מועיל גם במקום שהמושך מקפיד, שיהיה הדבר שווה סכום מסוים, ואין הדבר מקבל בכך דין מעות שאינן קונות.

חליפין של שני דברים באחד

שנים שהסכימו להחליף ביניהם, פרה וטלית כנגד חמור, אין משיכת הפרה בפני עצמה או משיכת הטלית בפני עצמה גומרים את הקניין, ורק כשימשוך את הפרה ואת הטלית יקנה בעליהם את החמור.

צורת קניין חליפין

לדעת רב [שהלכה כמותו], וכן לדעת חכמי הברייתא, הקניין הוא בכליו של קונה כלומר, המוכר מושך מהקונה איזה חפץ, וכנגד החפץ שהוא קונה מהקונה הוא מקנה לקונה את המקח.

ולדעת לוי ורבי יהודה, הקניין הוא בכליו של מקנה כלומר, הקונה מושך מהמוכר איזה חפץ, וכנגד ההנאה שיש בזה למוכר, [שהקונה מסכים לקבל ממנו את החפץ], המוכר מקנה לקונה את המקח.

באלו דברים עושים קניין חליפין

במגילת רות נאמר, "וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו", ופסוק זה רומז לכמה הלכות בענייני קניינים:

"גאולה" – זו מכירה, שאדם קונה מטלטלים בכסף. לדעת רבי יוחנן, מהתורה הקניין חל בנתינת הכסף. ולדעת ריש לקיש, מהתורה הקניין חל במשיכת המטלטלים. [כמו שיתבאר בהמשך].

"תמורה" – זה קניין חליפין, שמחליפים שני דברים שווה בשווה. וקניין זה מועיל ליותר דברים משאר קניין חליפין, שבזה רב נחמן מודה שהקניין חל גם בפירות, [שלא כמו בחליפין שאין שווה בשווה כמבואר בסמוך], ורב ששת מודה שהקניין חל גם במרוקא או בדבר שאינו מסוים, [שלא כמו בחליפין שאין שווה בשווה כמבואר בסמוך], ולוי מודה שהקניין חל אף בכליו של קונה.

"לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו" –

זה קניין חליפין שאין שווה בשווה, ונחלקו רב נחמן ורב ששת בדין זה.

לדעת רב נחמן, ממה שנאמר "נעלו", יש ללמוד שרק בכלים [שדומים לנעל שהוא כלי], עושים קניין חליפין, ואפילו אין הכלים שווים פרוטה. וממה שנאמר "לקיים כל דבר", יש ללמוד שגם דברים שאינם כלים, נקנים בקניין חליפין, ומזה למדנו שאף על פי שפירות אינן קונות את חליפיהן, מכל מקום הם ניקנות בקניין חליפין, [כשמושכים כלים להחליף אותם בהם].

ולדעת רב ששת, ממה שנאמר "לקיים כל דבר", יש ללמוד שבכל דבר עושים קניין חליפין, אפילו בפירות [ושאר דברי מאכל]. וממה שנאמר "נעלו", יש ללמוד שדווקא בדבר מסוים [=שלם] עושים קניין חליפין. אבל בדבר שאינו מסוים, כגון חצי רימון וחצי אגוז, אין מועיל קניין חליפין.

חליפין בדברים נוספים

דין מטבע לענין חליפין כבר מבואר לעיל בדף מ"ה, [שנחלקו בו חכמים, ונדחו דברי האומר מטבע נעשה חליפין].

ודין בעלי חיים לענין חליפין מבואר בדף מ"ו. שלגרסת רש"י, שור ופרה דינם כפירות. ולגרסת ר"ח ורי"ף ותוס' דינם ככלים, לפי שמשתמשים בהם לטעון ולחרוש, [ורק בשר שור ופרה נחשבים כפירות].

נוסח שטר חליפין [הנכתב לראיה על עשיית הקניין]

בנוסח שטר קניין חליפין כותבים "וקנינא במנא דכשר למקניא ביה" [=וקנינו בכלי שכשר לקנות בו], ויש טעם לנוסח הזה.

במנא – כדעת רב נחמן, שאין הקניין נעשה אלא בכלי.

דכשר – י"א שבא ללמד, שלא נעשה הקניין בכלי הנקרא מרוקא, להוציא מדעת שמואל המכשיר מרוקא. [רש"י מפרש שהוא כלי העשוי מגללי בקר. ותוסי מפרשים שהם גרעיני תמרה, שמחליקים בהם את הקלף]. וי"א שבא ללמד שלא נעשה הקניין באיסורי הנאה.

למקניא – משמע לקנות בו ולא להקנות בו, כדעת רב, שהקונה נותן את הכלי, כדי לקנות, ולא המוכר נותן את הכלי, כדי להקנות.

ביה – י"א שבא למעט מטבע, שאינו עושה חליפין. וי"א שבא למעט איסורי הנאה, שאינם עושים חליפין.

אסימון ומעות הניתנות בסימן לבית המרחץ

לדעת רב, אסימון ומעות הניתנות בסימן לבית המרחץ היינו הך הם, כלומר דבר אחד, [והם מעות שהבלן מקבל מיד הנמנים לרחוץ, לדעת כמה הם, ולפיהם יחמם המים, ויכין מגבות, ומעות פחותות ורעות הן].

ולדעת רבי יוחנן, אסימון ומעות הניתנות בסימן לבית המרחץ שני סוגי מטבעות הם. רש"י מפרש ששניהם מטבעות בלא צורה, אלא שאסימון עדיף, כי נעשה בעובי ורוחב מטבע היוצא, ובתיקון מועט של הטבעת צורה, הוא נשלם, מה שאין כן במעות הניתנות לסימן, שאינן כשאר מטבעות כלל. ורבינו תם מפרש שאסימון יש עליו צורה, אלא שמטעם אחר אינו יוצא [אלא בדוחק].

על איזה מטבע מחללים מעשר שני

לדעת רבי דוסא ורבי ישמעאל, כל מטבע שיוצא בהוצאה, אף על פי שאין עליו צורה, ואינו יוצא אלא בדוחק, מאחר שיוצא, מחללים עליו, שנאמר בחילול מעשר שני, "וצרת הכסף בידך", וכל כסף שצוררים אותו, ומשתמשים בו בכלל זה, ואסימון בכלל זה.

ולדעת חכמים ורבי עקיבא, אין מחללים מעשר שני אלא על מטבע שיש עליו צורה, שנאמר "וצרת הכסף", והכוונה לכסף שיש עליו צורה, ואם כן על אסימון, אין מחללים כי אין עליו צורה.

והכל מודים, שאין מחללים מעשר שני על מעות

הניתנות בסימן לבית המרחץ, (כי אין עליהן צורה, ו)אינן יוצאות כלל.

במה מטלטלין נקנים [לישראל]

לדעת רבי יוחנן, [שרבינו תם פוסק כמותו, כי מצינו שרב נחמן שהלכה כמותו בדינים, ורב הונא, ורב חסדא, כולם סוברים כמותו], הכל מודים, שמהתורה מטלטלים נקנים לקונה בקניין כסף, בשעה שנותן כסף למוכר [=דבר תורה מעות קונות], **אלא שחכמים חששו, שמא אחר התשלום, יניח המוכר את המקח השייך לו בבית המוכר, וקודם שיבוא לקחתו תיפול דליקה בשכונת המוכר, ולא יחוש המוכר לטרוח ולהציל, כי אינו חייב לשלם לקונה נזק זה, הבא באונס, ולכן תקנו, שנתנית הכסף לא תקנה את המטלטלין לקונה, ויוכלו לחזור מהקניין, עד שהקונה ימשוך את המטלטלים, ועל ידי התקנה הזו, יזהר המוכר, ויציל את המקח מהשריפה.**

- **אם המוכר יכול לחזור בו, כשיראה את הדליקה, הוא יציל, כי יודע שאם יתייקר המקח, יוכל לחזור בו, ולמכור שוב ביוקר, ולכן אינו רוצה שישרף המקח.**

- **ואם הקונה יכול לחזור בו, כשיראה המוכר דליקה, ודאי ימהר להציל, כי יחשוש שחבירו יחזור בו קודם שישרף המקח, ונמצא מפסיד את שלו.**

לדעת חכמים – התקנה היתה ששניהם יוכלו לחזור בהם, עד שהקונה ימשוך את המקח, ועל ידי התקנה הזו אין חשש שלא יטרח המוכר להציל את המקח מדליקה שתיפול בשכונתו, משני הטעמים הנ"ל.

ולדעת רבי שמעון – התקנה היתה שהמוכר יוכל לחזור בו, ודי בזה לבטל את החשש שלא יציל את המקח מהדליקה, אבל הקונה אינו יכול לחזור בו כדין התורה, שנתנית הכסף גומרת את הקניין. כן פירש רש"י. אולם רבינו תם מפרש, שאם יש לקונה הפסד, כגון שנפלה דליקה, או הוזל המקח, מודה רבי שמעון שגם הוא יכול לחזור בו, ולא נחלק עם חכמים, אלא במקום שרוצים לחזור בלא טעם של הפסד, שבה רק המוכר יכול לחזור בו מהמקח, והקונה לא.

ולדעת ריש לקיש [משמו של רבי אושעיא, וכן לדעת רבא], **חכמים אומרים, שמהתורה מטלטלים אינם נקנים לקונה בנתנית הכסף למוכר, אלא במשיכתם מהמוכר, שנאמר, "או קנה מיד עמיתך", כלומר הדבר נקנה בהעברתו מיד המוכר ליד הקונה. ומהטעם הזה, אם שילם המוכר, ועדיין לא משך, שניהם יכולים לחזור בהם מהמקח, כי עדיין לא חל. ורבי שמעון אומר, שמהתורה מטלטלים נקנים לקונה בנתנית המעות, ומתקנת חכמים יכול המוכר לבדו לחזור בו, עד שהקונה ימשוך את המטלטלים ממנו, [כמבואר לעיל בדעת רבי יוחנן].**

ונפקא מינה לכמה דברים, אם מעות קונות מהתורה או שמשיכה קונה מהתורה:

א. לעניין מעילה – נתן מעות הקדש בשוגג, ולא משך, אם מעות קונות מהתורה, מעל, ואם משיכה קונה מהתורה, ולא מעות, לא מעל. (כן מוכח מהברייתא בדף מ"ח).

ב. לעניין קידושין – נתן מעות על מטלטלים, ולא משך, וקידש אשה במטלטלים, אם מעות קונות מהתורה, המטלטלים של הקונה, והאשה מקודשת לו, ואם משיכה קונה מהתורה, ולא מעות, המטלטלים אינם של הקונה, והאשה אינה מקודשת לו. (כן פירש רש"י בדף מ"ח).

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות

בלבד כסיכום קצר של הדף

להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום לחצו על [הקישור הבא](#)